

Power Circles Remissvar på SOU 2025:47

Spänning i tillvaron – hur säkrar vi vår framtida elförsörjning

Sammanfattning

- **Införandet av BSP-rollen är kritiskt** och måste påskyndas för att möjliggöra större flexibilitet i elsystemet. Frånvaron av BSP-rollens fulla implementation är ett av de största hindren för att realisera den flexibilitet som finns tillgänglig i systemet, vilket är nödvändigt för att klara industrins och transportsektorns elektrifiering på medellång sikt, till 2035.
- **Stöd till flexibilitet behövs nu och Svenska kraftnät bör agera proaktivt i att utveckla stöd för icke-fossil flexibilitet** snarare än att invänta andra länders erfarenheter. Det är särskilt viktigt för att klara Sveriges konkurrenskraft när investeringstakten i ny kraftproduktion har bromsat in.
- **Det är positivt med tariffer och andra styrsignaler som innehåller så mycket marknadsinformation som möjligt**, men risken för motstridiga incitament och för hög komplexitet behöver motverkas genom samordning och digitalisering. Lokaliseringssignaler kan fylla en viktig funktion för ett mer resurseffektivt och optimerat elsystem.
- **Lokala flexibilitetsmarknader bör lyftas fram tydligare** som nyckelverktyg för att uppnå ett kostnadseffektivt och robust elsystem. Power Circle ser att marknadsbaserad omdirigering är både ett krav enligt EU-rätten och ett välfungerande alternativ eller komplement till villkorade avtal. Optimalt kan den inbyggda flexibiliteten i villkorade avtal aktiveras genom bud på en marknadsplats.

Specifika synpunkter

Power Circle tackar för möjligheten att lämna synpunkter på elmarknadsutredningen. Vi har valt att fokusera på de delar av betänkandet där vi har mest att bidra med utifrån den erfarenhet, kunskap och kompetens som finns hos oss och våra partnerföretag inom elnät, tekniktjänster, aggregering, balanstjänster och e-mobilitet. Remissvaret behandlar därför utredningens kapitel 5, 6, 7 och 9.

Värdering av systemnyttor – som bidrar till driftsäkerhet och tillräcklighet

Power Circle välkomnar utredningens bedömning att det inte finns tillräckligt underlag för att införa en marknadsomfattande kapacitetsmekanism i enlighet med Svenska kraftnäts förslag, och delar slutsatsen att en strategisk reserv är ett mer ändamålsenligt verktyg på kort- till medellång sikt.

Vi anser att det är positivt att utredningen lyfter de nya möjligheter som EU-rätten ger för stöd till icke-fossil flexibilitet och hur det skapar förutsättningar att främja flexibilitetsresurser med olika tekniska egenskaper och geografisk fördelning, anpassade till elsystemets behov. Power Circle delar emellertid inte utredningens bild av att Svenska kraftnät först bör ta del av erfarenheter från andra länder och sedan vid behov föreslå hur stöd kan utformas.

Stöd till icke-fossil flexibilitet – exempelvis pumpkraftverk, vätgaslager, batterier och efterfrågefleksibilitet – behöver utvecklas proaktivt snarare än att Sverige inväntar erfarenheter från andra länder. För att säkerställa att elsystemet är rustat för industrins- och transportsektorns elektrifiering på medellång sikt, till 2035, kommer flexibilitet spela en avgörande roll. Det möjliggör att nya och befintliga elkunder kan få effekt när den behövs och där den behövs utan att riskera att industriprojekt försenas trots en sjunkande investeringstakt i ny elproduktion. Svenska kraftnät bör därför snarare driva utvecklingen för att säkerställa resurstillräckligheten till 2030 och bortom genom att utreda om stöd till nödvändig icke-fossil flexibilitet behövs.

Power Circle delar utredningens bedömning om att alternativ till nätförstärkning, såsom flexibilitet, som innebär en lägre kostnad än den periodiserade kostnaden för nätförstärkningen bör betraktas som samhällsekonomiskt motiverad. Vi instämmer även i att det som huvudregel bör vara så att tillkommande kostnader för åtgärder som möjliggör en tidigarelagd anslutning ska anses vara samhällsekonomiskt motiverade om den anslutande parten är beredd att betala för dem. Det öppnar för en mer kostnadseffektiv nätutveckling. Power Circle ställer sig emellertid frågande till om denna huvudregel är förenlig med Energimarknadsinspektionens förslag till inriktning på intäktsreglering 2028-2031¹, där det föreslås att ett avdrag på intäktsramen görs för anläggningar vars investeringsutgifter täcks via anslutningsavgifter och att utgångspunkt för avdraget är inkomster från anslutningsavgifter.

Utredningens förslag att slopa den nationella driftsäkerhetsnormen och ersätta den med indikatorbaserad rapportering från Svenska kraftnät är rimlig, förutsatt att indikatorerna utvecklas transparent och inkluderar flexibilitetens bidrag till driftsäkerhet.

För frekvensreglering delar vi bedömningen att marknaderna i huvudsak fungerar väl, men det krävs fortsatt utveckling av förkvalificeringskrav, realtidsinformation och möjligheter för nya aktörer att

¹ <https://ei.se/download/18.5dd55f67196f65729054863/1749545562024/Presentation-Inriktning-f%C3%B6r-reglering-av-elnc3%A4tsf%C3%B6retagens-int%C3%A4ktsramar-2028-2031-Ei.pdf>

delta i aFRR. Power Circle vill betona att samordningen mellan Svenska kraftnäts balansmarknader och lokala flexibilitetsmarknader måste förbättras för att inte låsa in resurser på enskilda marknader och därmed suboptimera systemet, minska likviditeten på marknader och försämra lönsamheten för resursägare som vill och kan bidra med flexibilitet och systemnytta. Det är beklagligt att utredningen inte nämner lokala marknadsbaserade lösningar som alternativ eller komplement till tillfälliga eller permanenta villkorade avtal.

Vi delar inte heller utredningens syn på att marknadsbaserad omdirigering endast bör användas i undantagsfall till förmån för villkorade avtal. Power Circle ser att marknadsbaserad omdirigering, såsom lokala flexibilitetsmarknader, är ett välfungerande komplement till villkorade avtal där den inbyggda flexibiliteten i villkorade avtal bör aktiveras genom bud på en marknadsplats. Därtill skriver Energimarknadsinspektionen på sin webbsida att "*Enligt artikel 13 i elmarknadsförordningen ska omdirigering i första hand lösas med marknadsbaserade metoder. [...] Icke-marknadsbaserade metoder får endast användas om det inte är möjligt att använda marknadsbaserade metoder. Användning av villkorade avtal betraktas som en icke-marknadsbaserad metod för omdirigering.*"²

Utredningens syn att villkorade avtal ska användas i huvudsak för att undvika överbelastning i elnätet är därför inte i linje med EU-rätten och riskerar att uppfattas som missledande när systemansvariga snarare behöver uppmanas att införa marknadsbaserad omdirigering, såsom flexibilitetsmarknader eller bilaterala avtal, för att dels inte bryta mot elmarknadsförordningen och dels stå rustade inför de utmaningar och möjligheter som ett mer volatilt elsystem medför.

Power Circle ser ett behov av att Energimarknadsinspektionen uppdaterar sin definition av omdirigering för att förtydliga vilka åtgärder och när systemansvarigas ageranden räknas som omdirigeringar. Det är först då som det kan underlätta för DSO:er och TSO:er att bedöma när marknadsmässiga åtgärder behöver utredas och implementeras.

Tariffer och styrsignaler

Power Circle ser positivt på att tariffers roll i att styra kunders beteende och möjliggöra flexibilitet uppmärksammas i utredningen. Samtidigt ser vi en risk för att effekttariffer i sin nuvarande form riskerar att skapa osäkerhet och motverkande incitament för flexibilitet.

För att säkerställa att tariffer stöder ett mer flexibelt elsystem bör tariffstrukturen vara symmetrisk så att flexibilitet som avlastar nätet också premieras oavsett om det innebär behov av en högre eller lägre last. Effektkomponenten i tariffen bör endast tillämpas när och där det finns ett faktiskt nätbehov. Energibaserade komponenter i tariffer är ofta lättare att förstå och förutse för kunder, och vi ser positivt på utredningens förslag att se över hur även denna del av tariffen kan bidra till att skapa tydligare styrsignaler. Övergången till kvartsmätning ger samtidigt energibaserade komponenter en större styrande effekt på effektbalansen jämfört med tidigare timpriser.

Power Circle ställer sig också positiva till utredningens bejakande av lokaliseringssignaler. Effekttariffer, lokaliseringssignaler och flexibilitetsmarknader behöver emellertid samordnas bättre för att inte skapa motstridiga incitament. Ökat fokus på digitalisering hos kunder behövs för att

² <https://ei.se/bransch/rapportera-in-uppgifter-till-ei/omdirigering>

underlätta optimering och minska komplexiteten i att förstå hur kunder bäst hjälper elsystemet och sänker sina elkostnader.

Komplexa effekttariffer eller andra styrsignaler tenderar att bli marknader i sig, och i praktiken omfördelar de kostnader snarare än löser nätutmaningar. Vi föreslår att en översyn görs av hur tariffer, elskatter och intäktsramar tillsammans påverkar incitamenten för investeringar i flexibilitet.

Den nya rollen leverantör av balanstjänster (BSP)

Power Circle välkomnar förslaget att införa definitionen "leverantör av balanstjänster" i ellagen. Ett förtydligande av roller och ansvar är välbehövligt för att underlätta marknadsdeltagande.

Däremot är det mycket olyckligt att utredningen avstår från att behandla rollen som aggregeringstjänstleverantör samt frågan om kompensation vid aktivering av efterfrågefleksibilitet med hänvisning till pågående arbete hos Svenska kraftnät och Regeringskansliet.

Elmarknadsdirektivets artikel 17.4 anger tydligt att sådan ersättning vid aktivering av efterfrågefleksibilitet inte får utgöra ett hinder för marknadstillträde för aktörer som aggregatorer. Power Circle anser att den kompensationsmodell som Svenska kraftnät föreslagit³ innebär just detta hinder. Att modellen dessutom kräver långvarig utveckling av IT-system riskerar att fördröja flexibilitetsutvecklingen i flera år, i ett läge där behovet är stort här och nu. I praktiken saknas idag marknadstillträde för oberoende aggregatorer, vilket hämmar frigörandet av flexibilitet från tusentals distribuerade resurser.

Power Circle anser att Sverige snarast bör ta inspiration från andra EU-medlemsländer som infört enklare modeller, exempelvis den så kallade okorrigerade modellen eller en modell utan kompensation, fram tills dess att Svenska kraftnät är i fas med sina förberedande åtgärder. Det möjliggör snabbare marknadsinträde och samlar samtidigt in systemdata som kan bidra med viktig kunskap. En sådan övergångsmodell skulle också ge förutsättningar för att utvärdera faktiska systemnyttor och därmed utforma en framtida kompensationsmodell som står i överensstämmelse med elmarknadsdirektivet.

Vår intervjustudie inom projektet FlexAbility, där ett 50-tal aktörer som representerar olika typer av flexibilitetsresurser medverkat, visar därtill tydligt att frånvaron av BSP-rollens fulla implementation är ett av de största hindren för att realisera den flexibilitet som finns tillgänglig i systemet. Därmed är en skyndsam implementering av BSP-rollen en av de enskilt viktigaste åtgärderna för att möjliggöra framtidens elsystem.

Datautbyte och tillgång till data

Power Circle ser mycket positivt på förslaget att regeringen ger Energimarknadsinspektionen i uppdrag att, tillsammans med andra myndigheter, ta fram ett verktyg för säkert datautbyte i elmarknaden. Tillgång till data är avgörande för att kunna utveckla flexibilitetsmarknader och

³ <https://www.svk.se/press-och-nyheter/nyheter/elmarknad-allmant/2024/kompensationsmodell-vid-aktivering-av-efterfragefleksibilitet/>

digitala tjänster. Vi ser gärna att detta samordnas med Svenska kraftnäts parallella arbete med ett nationellt dataregister för flexibilitetsleverantörer.

Power Circle vill också lyfta behovet av data- och kunskapsutbyte mellan DSO:er. Med ett energilandskap i snabb förändring, nya krav och regleringar, införande av effekttariffer, efterfrågefleksibilitet och mycket mer, behövs högre grad av harmonisering mellan elnät och delning av goda exempel. På så sätt skapas en mer transparent miljö för kunder att orientera sig i, möjlighet till snabbare elektrifiering och sannolikt större samhällsnytta.

Övriga kommentarer

Vi ställer oss i huvudsak positiva till elmarknadsutredningens inriktning och ambitioner. För att få verklig effekt behöver dock ny lagstiftning för flexibilitet och balanstjänster implementeras snabbare, samt kompletteras med initiativ för att utveckla lokala marknader, datadelning och definiering av värdet av flexibilitet för elsystemet. Vi bidrar gärna med fortsatt dialog och sakkunskap i det vidare arbetet.

Johanna Lakso
vd, Power Circle

Power Circle samlar kunskap och en bredd av aktörer inom laddinfrastruktur, förnybar energi, framtidens elnät och smarta energitekniker. Ovanstående synpunkter representerar kansliets sammanvägda kunskap när flera olika perspektiv tagits hänsyn till och ska inte härledas till någon enskild partner. Vi ser fram emot att ytterligare steg tas mot framtidens hållbara energisystem.